

КОНСТРУИРАНЕ НА БЪЛГАРСКА МЕТОДИКА ЗА ИЗМЕРВАНЕ НАГЛАСИ КЪМ ВОЙНА

Д-р Юлиан Харалампиев, специалист

Институт по невробиология – Българска академия на науките

Резюме

Изследването на нагласите към война официално се провежда от началото на миналия век от изследователи като Конрад, Дроба и Стагнър. В своите проучвания те са заложили на изследване на отношение към война на ветерани, зависимости от пола и партийната принадлежност, както и в зависимост от изповядваната религия и възрастта на респондентите.

Докладът разглежда изграждането на подходяща методика за провеждане на конкретно изследване, като се използва съществуващ инструмент за измерване на нагласите към водене и участие във военни конфликти. Разгледани са самооценъчни въпросници за определяне на такива нагласи, датиращи от началото на 20 век до настоящия момент, както и базовите психични конструкти за изграждането им. Подбран е конкретен съществуващ инструмент или това е The War Attitudes Skale на Дюпюи и Кон, който дава необходимата основа като факторна структура за изграждане на въпросник, подходящ за българската популация.

Постигната надеждност на конструирания въпросник показва добри стойности, както и факторните тегла на айтемите в отделните подскали. Коефициентът на вътрешна консистентност за всеки фактор и за цялата скала са база за надеждни резултати при измерване на нагласите към война и готовността на изследваните социални групи за защита на териториалната цялост на своята страна. Акцент са главно патриотичните нагласи към отбранителни войни. Постигната е удовлетворителна краткост на инструмента и възможност за приложение сред широк кръг от социални групи за постигане на бързи резултати при липса на достатъчно време за измерване, като подобрите айтеми запазват оригиналната факторна структура на изходния инструмент.

Ключови думи: скала, нагласи, война, патриотизъм, афект

CONSTRUCTING A METHODOLOGY FOR MEASURING ATTITUDES TOWARDS WAR

Yulian Haralampiev, PhD, specialist

Institute of Neurobiology – Bulgarian Academy of Sciences

Summary

The study of attitudes towards war has been officially conducted since the beginning of the last century by researchers such as Conrad, Droba and Stagner. In their studies, they focused on studying the attitude towards war of veterans, depending on gender and party affiliation, as well as on the religion and age of the respondents.

The report examines the development of an appropriate methodology for conducting a specific study, using an existing instrument for measuring attitudes towards waging and participating in military conflicts. Self-assessment questionnaires for determining such attitudes, dating from the beginning of the 20th century to the present, as well as the basic psychological constructs for their construction, are examined. A specific existing instrument is selected, namely The War Attitudes Scale by Dupuy and Cohn, which provides the necessary basis as a factor structure for constructing a questionnaire suitable for the Bulgarian population.

The reliability achieved for the constructed questionnaire demonstrates good values, as do the factor loadings of the items within the individual subscales. The internal consistency coefficients for each factor and for the scale as a whole provide a basis for reliable results when measuring attitudes toward war and the readiness of the studied social groups to defend their country's territorial integrity. The primary focus is on patriotic attitudes regarding defensive wars. The instrument achieves a satisfactory level of brevity and is suitable for administration across a wide range of social groups to obtain quick results when time is limited, while the selected items preserve the original factor structure of the source instrument.

Keywords: attitudes, war, patriotism, affect

Въведение

Войната би могла да се разглежда като смъртоносен конфликт между поне две групи хора, които принадлежат на поне две противопоставящи се общности или държави. Според Майкъл Ман войната е универсално явление, защото е присъщо на човешката природа (Mann, 2023). Фокусирайки се върху влиянието на войната като феномен, може да се твърди с голяма доза увереност, че войните изграждат нации и държави. Увеличаването на военните усилия от една страна има за цел осигуряване на обществени блага в родната страна, а от друга хомогенизация на гражданите в посока оценяване на местните обществени блага и неприемане живота под чужда окупация (Alesina, 2020). Хътчинсън подкрепя Алесина в твърдението за ролята на войната при изграждането на националните държави. Той посочва, че разказите за подобни конфликти се насочват към ролята на войната в ранното модерно държавно конструиране и издигане на общо национално съзнание и територия, както и последиците от войната за изграждане на митове, около които се създава националното самосъзнание. Припомнянето на големи кризи, с които нацията се е сблъсквала преди, дава надежда за бъдещето ѝ (Hutchinson, 2020).

Поради ролята и универсалността на войната, тя подлежи и е обект на изучаване. Изследователския и научен интерес е в посока проследяване на причините и предпоставките за избухването на подобни конфликти, както и по отношение готовността на човешката популация на съответната територия, обединена от структурите на държавата, за подобно взаимодействие. Статистически резултати от подобни изследвания са от специфично значение за разработване на национални политики, взимане на управленски решения и формиране на съответни национални образувания.

Методи за измерване на нагласи към война

През 30-те и 40-те години на миналия век се провеждат задълбочени изследвания по отношение позитивни или негативни нагласи на обществото към участие във военни конфликти (Conrad & Sanford, 1944; Droba, 1934; Jones, 1942; Stagner, 1942; Dupuis & Cohn, 2011). Изследваните аспекти са в посока свързаност на нагласите към война с политически пристрастия, културни предиктори, разлика по пол, възраст, личностни характеристики и други. Лестър прави заключението, че личностните характеристики като враждебност например, не са свързани с нагласи към война (Lester, 1994). Една от първите скали за

война е разработена от Стагнър. Той установява, че ветераните от предишни войни са милитаристично настроени (Stagner, 1942).

През 80-те години на миналия век, Костерман и Фешбах разработват методика в тази сфера, като насоката е към измерване на националистични и патриотични нагласи, нагласи към защита на гражданските права, интернационализъм и на нагласи към ядрено въоръжаване (Kosterman, & Feshbach, 1989; White and Feshbach, 1987). Големият брой субскали оформя въпросник от 120 айтема, като целта на този сравнително голям въпросник е демонстрация на функционални разлики на фактори като патриотизъм и национализъм. Фешбах допуска, че факторите, отразяващи националистическо пристрастие корелират позитивно с нагласите към ядреното въоръжаване. Въпросната методика е използвана успешно за българска популация от Зографова (Зографова, 2004), която доказва същите зависимости.

Различни автори подчертават и съществената роля на авторитаризма при различни военни конфликти (Виетнам, Персийския залив и Косово) и влиянието му върху нагласите към война (Cohrs & Moschner, 2002; Doty et al., 1997; Granberg & Corrigan, 1972; Izzett, 1971; Dupuis & Cohn, 2011). Друг фактор, тясно свързан с нагласите към война е ниво на дименсията „национализъм-патриотизъм“. Според Костерман и Фешбах патриотизмът е емоционална привързаност към собствената страна, докато национализмът е свързан с усещане за надмощие над други нации и безкритичност към действията на собствената нация (Kosterman, & Feshbach, 1989). Интересен аспект на нагласите към война са политическите пристрастия, тъй като определени политически партии (републикански) са по-склонни към войната, отколкото други (демократи) (Droba, 1934; Stevenson, Roscoe & Kennedy, 1988). Полът също е значим предиктор за нагласи към война, като мъжете резонно са по-благосклонни към войната от жените (Covell, 1996; Lester, 1994; Putney & Middleton, 1962; Schroeder et al. 1993; Stagner, 1942; Stevenson, Roscoe & Kennedy, 1988, Kosterman & Feshbach, 1989; Зографова 2004).

Проследяването на нагласите към война в началото на 21-век от научните среди е свързано с основно с тероризма и с водените многократни войни в Ирак, като целта е създаване на измерител за нагласи към война и извеждане на фактори, които могат да повлияят на тези нагласи (Dupuis, & Cohn, 2011). Една от последните методики за изследване нагласи към война (The War attitudes scale) е отразява вижданията на

респондентите за моралността на войната, подкрепата за водене или участие във война, както и афекта или емоцията, която изпитва човек, когато гледа или чува за водени военни действия. Авторите посочват, че патриотизъм-национализъм, авторитаризъм, социална критика, вяра в изхода от войната, подкрепа за държавния глава и пол са значими предиктори за провоенни нагласи. Подобни разбирания имат и Костерман и Фешбах при разработването на въпросник, който показва корелация на нагласите към война с конструиращи като национализъм, патриотизъм и агресия (Kosterman & Feshbach, 1989). Според авторите на методиката, обществените нагласи са значим фактор при вземане на политически решения за водене на война (Cohr & Moschner, 2002; Dupuis & Cohn, 2011). Именно тази методика стои в основата на конструиране на българския вариант на въпросник за измерване нагласи към война. Самото изследване, което провеждат Дюпюи и Кон за да конструират и валидират на скалата за измерване нагласите към войната, е проведено първото десетилетие на 21-ви век (Dupuis, & Cohn, 2011). Участниците в оригиналното американско изследване са 225 студенти (127 жени и 98 мъже). 34% от изследваните лица са демократи, 30% са независими, 24% са републиканци, като средната възраст на студентите е 19.28 години. След проведен статистически конфирматорен факторен анализ на главните компоненти по метода Варимакс, са извлечени три подфактора (таблица 1). Първият фактор е „етика на войната“ – Алфа на Кронбах е със стойност 0.860. Факторът е изграден от 11 айтема като „Чувствам, че е наш морален дълг да влезем във война, когато една страна е нападната от друга държава“. Вторият фактор, обозначен като „подкрепа за войната“ с Алфа на Кронбах 0.890 също е изграден от 11 айтема, описващи различни ситуации, които проверяват кога участникът в изследването би подкрепил или не войната, като „Ако Съединените щати бъдат нападнати първи, аз бих подкрепил войната“. Третият фактор, обозначен като „афект от войната“ (Алфа на Кронбах 0,780) се състои от 4 айтема, които са изградени в позитивна конотация, като „Думата „война“ ме кара да се чувствам объркан“. Четирите айтема, изграждащи този фактор са обратно кодирани, така че по-високия резултат да показва позитивно отношение към войната.

Таблица 1. Фактори от оригинална скала WAS (Dupuis, & Cohn, 2011) с първо изследване

WAS - фактори	Етика на войната	Подкрепа за войната	Афект от войната
Алфа на Кронбах по фактори	0,860	0,890	0,780
Брой айтеми	11	11	4
Алфа на Кронбах за скалата	0,920		

Авторите на скалата за нагласи към война провеждат повторно тестване за надеждност по отношение на войната, с цел последователност на резултатите, като е използвана отделна извадка от респонденти. Участниците са 67 студенти (38 жени и 29 мъже), на средна възраст 19,45 години. Групата от респонденти са тествани два пъти през един месец. Анализът на надеждност е удостоверен за момент 1 с Алфа на Кронбах със стойност 0,940 и момент 2 с Алфа на Кронбах със стойност 0,950 (таблица 2). Резултатите от теста в момент 1 има положителна корелация със резултатите от момент 2.

Таблица 2. Фактори на изходна скала Нагласи към война WAS (Dupuis, & Cohn, 2011) след ре-тест

Фактори на скала „Нагласи към война“	Етика на войната	Подкрепа за войната	Афект от войната
Брой айтеми	11	11	4
Алфа на Кронбах за скалата за момент 1	0,940		
Алфа на Кронбах за скалата за момент 2	0,950		
Коефициент на корелация с коефициент на значимост между двата теста	$r=0,930, p=0.000<0,01$		

С цел подобряване надеждността на скалата за измерване нагласите част от айтемите са премахнати, като във фактора „Етика на войната“ са оставени девет айтема ($\alpha=.830$), във фактора „Подкрепа за войната“ са оставени седем айтема ($\alpha=.860$), и във фактора „Афект от войната“ са оставени три айтема ($\alpha=.840$). Промяната на броя променливи не повлиява значително надеждността на скалата и подскалите (таблица 3).

Таблица 3. Изведени фактори на скала Нагласи към война (WAS) при проведен ре-тест и повторен факторен анализ (Dupuis, & Cohn, 2011)

Фактори на скала „Нагласи към война“	Етика на войната	Подкрепа за войната	Афект от войната
Брой айтеми	9	7	3
Алфа на Кронбах	0,830	0,860	0,840

Конструиране на методика за измерване на нагласи към война за българска популация

Конструирането на методика, изследваща нагласите към война на българска популация се базира на описаната скала за нагласи към война на Дюпюи и Кон (The War attitudes scale) (Dupuis, & Cohn, 2011). Оригиналната методика включва 19 айтема и три подскали - етика на войната, подкрепа за войната и афект от войната. Въпросникът е самооценъчен, като отговорите са групирани в шест-степенна Ликертова скала (1-напълно несъгласен, 2-несъгласен, 3-частично несъгласен, 4-частично съгласен, 5-съгласен, 6-напълно съгласен). Самият въпросник е преведен от английски на български, от български на английски и отново на български език.

С цел адаптиране на въпросника за българска популация, за времето от месец май до месец юни 2024 г. е проведено пилотно изследване с извадка от 100 респонденти (56 жени, 44 мъже). Целта на проучването е свързано с изследване отношението на респондентите към възможността да се включат във военни действия само и в случай на необходимост от защита на независимостта и териториалната цялост на Република България, както и безопасността на българските граждани. Всички характеристики на изследваните лица могат да се видят в таблица 4. В социо-демографската характеристика е включен допълнителен въпрос, свързан с наличие на деца на изследваните лица. Причината е заявеното виждане от изследовател като Фешбах в негово изследване на агресията и търсенето на мир (Feshbach, 1987), че готовността на хората да воюват се определя от два фактора, за които все още не е намерен достатъчно добър измерител – отношението към ценността на децата и готовността да понесат големи лични загуби (таблица 4).

Таблица 4. Дескриптивна статистика на извадката от респонденти за провеждане на пилотно изследване

Социо-демографски характеристики		Честота	Процент	Кум. процент
Пол	Мъж	56	56	56
	Жена	44	44	100
Групи възраст	18-30	29	29	29
	31-40	17	17	46
	41-50	33	33	79

	51-60	14	14	93
	над 60	7	7	100
Образование	Средно	21	21	21
	Висше – Б и М	70	70	91
	Висше-Доктор	9	9	100
Местоживееене	Столица	75	75	75
	Голям град	12	12	87
	Малък град, село	13	13	100
Семейно положение	Неженен/Неомъжена	30	30	30
	Женен/Омъжена	58	58	88
	Разведен/а/Разделен/а	11	11	99
	Вдовец/а	1	1	100
Деца	Да	63	63	63
	Не	37	37	100
Етнос	Българин	99	99	99
	Турчин	-	-	-
	Ром	-	-	-
	Друго	1	1	100
Трудова заетост	Военни с мисии	5	5	5
	Военни без мисии	34	34	39
	Студенти, учащи се	15	15	54
	Други	46	46	100

Факторен анализ

С цел да се изследва факторната структура на въпросника за нагласи към война (The war attitude scale, Dupuis, & Cohn, 2011) е проведен конфирматорен факторен анали по Метода на главните компоненти с ортогонална ротация Варимакс с нормализация по Кайзер за установяване на конструктивна валидност и надеждност за българска популация. Подбрани са общо 9 айтема, равномерно разпределени по три за всеки фактор – „Етика на войната“, „Подкрепа за войната“ и „Афект от войната“. При подбора на айтемите за конструиране на българска версия на скалата за нагласи към война са предпочетени променливи, свързани с патриотични нагласи и нагласи за участие във война при необходимост от защита на националната територия и нацията, поради спецификата на основното изследване, както и тези от айтемите, които са с по-високи факторни тегла. Всички останали айтеми от оригиналния въпросник с по-ниски факторни тегла и такива, които не могат да се приложат за българска популация (оригиналния въпросник е специфичен за американска действителност), т.е. не

отговарят на целите и задачите на проведеното изследване, са изключени от конструирането на българския въпросник. Айтемите от фактор „Афект от войната“ са конструирани да определят негативното отношение към войната. По подобие на оригиналната версия на въпросника тези айтеми са обратно кодирани. В таблица 5 са изложени подобрите айтеми, изграждащи факторите на българската кратка скала за нагласи към война, заедно с факторните тегла на всеки айтем и изходните айтеми, които са подобрени от Скалата за нагласи към война на Дюпюи и Кон (Dupuis, & Cohn, 2011).

Таблица 5. Факторна структура на въпросник за нагласи към война за българска извадка

Айтеми	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1. Чувствам морално задължение да воювам, ако моята държава е нападната от друга. „ <i>I feel it is our moral duty to go to war when one country is being attacked by another country.</i> “	0,955		
2. Вярвам, че младите хора трябва да служат на страната си във време на война. „ <i>I believe that young people should be ready to serve their country in times of war.</i> “	0,926		
3. Ако България влезе във война, аз бих служил на страната си. „ <i>If the United States went to war, I would serve my country.</i> “	0,919		
4. Думата война ме кара да се чувствам тревожен. „ <i>The word “war” makes me feel anxious or nervous.</i> “		0,911	
5. Страхувам се, когато мисля за война. „ <i>I become scared or frightened when I think about war.</i> “		0,901	
6. Разстройвам се, когато си мисля за мизерията и страданието, причинени от войната. „ <i>I get upset when I think about the misery and suffering caused by war.</i> “		0,830	
7. Ако български граждани бъдат нападнати на територията на друга държава, бих подкрепил войната. „ <i>If American civilians are attacked in another country, I would support a war.</i> “			0,833
8. Вярвам, че отбранителните войни често могат да бъдат оправдани. „ <i>I feel that defensive wars can often be justified.</i> “			0,820
9. Дори и да няма твърди доказателства срещу недобронамерен акт на друга държава, бих подкрепил войната. „ <i>Even if there is not any hard evidence against another country, I would support war.</i> “			0,785

Фактор 1, Фактор 2 и Фактор 3 в таблица 4 отговарят съответно на „Етика на войната“, „Афект от войната“ и „Подкрепа за войната“. От таблица 2 може да се види, че факторните тегла на отделните айтеми имат много добри стойности за изграждане на съответните фактори. Показателите за валидност и надеждност на скалата са представени в таблица 6.

Таблица 6. Показатели за валидност и надеждност на скала „Нагласи към война“ за българска извадка

Показатели	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
Собствено значение на факторите след ротация	2,712	2,636	2,087
Кумулативен процент обяснена дисперсия	79,581		
КМО	0.750>0.6		
Тест на Бартлет за сферичност	P=0,000<0,001		
Коефициент алфа на Кронбах по фактори	0,973	0,769	0,861
Коефициент алфа на Кронбах за цялата скала	0,710		

Резултатите, отбелязани в таблица 6 показват, че има адекватност на извадката, факторите са изградени от достатъчно на брой айтеми, като между айтемите има достатъчно ниво на корелация. Изпълнено е условието собственото значение на всеки фактор да е по-голямо от 1. Коефициентът на Кронбах е в допустимите граници. Предстои извършване на ре тест със същата извадка от респонденти, с което се цели потвърждаване на валидност и надеждност на скалата.

Дискусия и заключение

Разбирането на нагласите към война е с висока стойност за управляващите държавите елити, но и за тези, които се противопоставят на правителствените политики. Досегашните скали за изследване на провоенни нагласи са освен остарели (Stagner, 1942), но и подходящи за друго историческо време, както и за аудитория с различна ценностна система и възраст (Roscoe et.al.,1988; Kosterman, & Feshbach, 1989). Изходният инструмент за изготвяне на българска версия (Dupuis,& Cohn, 2011) притежава добри психометрични характеристики, поради което е избран за създаване на кратка версия за българска популация. По преценка на изследователя при подбора на айтемите са изключени тези, които са неподходящи за българската действителност, неразбираеми са или засягат специфични американски нагласи. Запазена е оригиналната три факторна структура, като

са подбрани по три айтема за всеки фактор, т.е. конструирането цели и равномерно разпределение на айтемите. Статистическите анализи показват добра вътрешна консистентност, конструктивна валидност и надеждност на измерването, като се запазва валидността на резултатите в сравнение с изходната методика. В последствие кратката скала е включена в дълъг въпросник, като част от проучвания за нагласи към война, социално-групова идентичност и личностна агресия.

Според Майкъл Ман основните причини за водене на война са три: алчност, престиж и желание за доминация. Той смята, че причините за избухване на една война зависят от мотивите и силите на противопоставящите се политически образувания. Икономическите мотиви могат да бъдат заграбване на земя, работна ръка, рекрутиране на нови войници (както в древен Рим), поставяне на нови правила за търговски обмен и пр. (Mann, 2023). Геополитическите мотиви са подпомагане на заплашени съюзници, подкрепа за статуквото, противопоставяне на заплахи за отмъщение и др. Военните мотиви Ман определя като терор над враждебна популация, повдигане на увереността в победата или самозащита. Не на последно място са идеологическите причини – налагане на определен начин на живот и разбиране на света, религия, добиване на чест и слава. Ман цитира Евън Люърд, който казва, че войните никога не започват изненадващо, но много често се явяват резултат от непредвидени последици от определени взаимоотношения (Mann, 2023).

Поради всички изброени причини, познанието за нивото на определеност по отношение на нагласите и готовността за участие във военни конфликти е важно за вземането на определени политически и икономически решения в кризисни моменти от историята на света. Първите официални проучвания в тази посока започват в началото на миналия век, когато войните придобиват по-глобален характер като обхват и като възникнала нужда от по-съществена информация за нивата на нагласи в обществата и нуждата от набиране и рекрутиране на войници за наборните армии, особено в ерата на модерната държава и появилите се понятия като нация и национализъм. При измерване на тези нагласи, при изграждане на конкретните инструменти за измерване или въпросници, се залага на нуждите към настоящия исторически момент – например проследяване на нагласите в зависимост от участия в предишни войни, зависимост от пола или отношение към агресивни или отбранителни войни. В нашето текущо изследване се залага на необходимостта от информация за готовност на населението от различните социални

групи да защити националната родина при условие на глобална политическа криза през последните 5 години, като се залага не толкова на националистически, колкото на патриотични чувства и моралните измерения на това отношение, което е и отговор на въпроса готова ли е страната да премине през такова изпитание в настоящия исторически момент. Изграденият инструмент, въпреки краткостта си може да даде необходимата информация в тази посока. Недостатък, който може да се отбележи в този случай е, че на този етап не е проведен повторен тест, което е следващ етап в изследванията.

Използвана литература

Зюграфова, Й. (2004) Национализъм, патриотизъм и интернационализъм – съществени взаимовръзки с нагласи към война и личностна агресивност. София: Психологически изследвания, кн.2, 11-26.

Alesina, A., Reich, B., & Riboni, A. (2020). Nation-building, nationalism, and wars*. *Journal of Economic Growth*, 25(4), 381-430.

Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Univ. of Manitoba Press.

Ås, B. (1982, January). A materialistic view of men's and women's attitudes towards war. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 5, No. 3-4, pp. 355-364). Pergamon.

Cohrs, J. C., & Moschner, B. (2002). Antiwar knowledge and generalized political attitudes as determinants of attitude toward the Kosovo War. *Peace and conflict: journal of peace psychology*, 8(2), 139-155.

Conrad, H. S., & Sanford, R. N. (1944). Some specific war-attitudes of college students. *The Journal of Psychology*, 17(1), 153-186.

Covell, K. (1996). National and gender differences in adolescents' war attitudes. *International Journal of Behavioral Development*, 19(4), 871-883.

Doty, R. M., Winter, D. G., Peterson, B. E., & Kemmelmeier, M. (1997). Authoritarianism and American students' attitudes about the Gulf War, 1990-1996. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(11), 1133-1143.

Droba, D. D. (1934). Political parties and war attitudes. *The Journal of Abnormal and Social Psych*

Dupuis, E. C., & Cohn, E. S. (2011). A new scale to measure war attitudes: Construction and predictors. *Journal of Psychological Arts and Sciences*.

Feshbach, S. (1987). Individual aggression, national attachment, and the search for peace: Psychological perspectives. *Aggressive Behavior*, 13(5), 315-325.

Granberg, D., & Corrigan, G. (1972). Authoritarianism, dogmatism and orientations toward the Vietnam War. *Sociometry*, 468-476.

Hutchinson, J. (2020). Warfare, Nationalism, and Globalization. *The Wiley Blackwell Companion to Race, Ethnicity, and Nationalism*, 437-455.

Izzett, R. R. (1971). Authoritarianism and attitudes toward the Vietnam war as reflected in behavioral and self-report measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17(2), 145.

Jones, V. (1942). The nature of changes in attitudes of college students toward war over an eleven year period. *Journal of Educational Psychology*, 33(7), 481. *ology*, 28(4), 468.

Kosterman, R., & Feshbach, S. (1989). Toward a measure of patriotic and nationalistic attitudes. *Political psychology*, 257-274

Lester, D. (1994). Factors affecting student attitudes toward war. *The Journal of social psychology*, 134(4), 541-543.

Mann, M. (2023). *On wars*. Yale University Press.

Putney, S., & Middleton, R. (1962). Some factors associated with student acceptance or rejection of war. *American Sociological Review*, 655-667.

Roscoe, B., Stevenson, B. W., & Yacobozi, B. K. (1988). Conventional warfare and United States military involvement in Latin America: Early adolescents' views. *Adolescence*, 23(90), 357.

Schroeder, D. F., Gaier, E. L., & Holdnack, J. A. (1993). Middle adolescents' view of war and American military involvement in the Persian Gulf. *Adolescence*, 28(112), 951.

Shaver, P. R., & Wrightsman, L. S. (1991). *Measures of personality and social psychological attitudes* (Vol. 1). Elsevier.

Stagner, R. (1942). Some factors related to attitude toward war, 1938. *The journal of social Psychology*, 16(1), 131-142.

Stevenson, B. W., Roscoe, B., & Kennedy, D. (1988). Perceptions of conventional war: Late adolescents' views. *Adolescence*, 23(91), 613.

White, M. J., & Feshbach, S. (1987). Who in Middletown supports a nuclear freeze?. *Political psychology*, 201-209.